

Когут Х.М.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;

Озьмінська І.Д.

*кандидат філософських наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ**

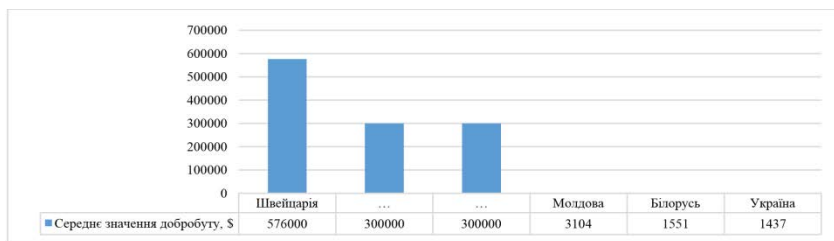
Соціальний захист за своєю суттю є складною системою, яка спрямована на підтримку державою тих категорій населення, які є найбільш уразливими до будь-яких соціально-економічних коливань. Оскільки ми розглядаємо дуже вузьку нішу соціального захисту, то

доречним буде додати це визначення відповідно до декларації Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Згідно з цим документом, соціальний захист є сукупністю заходів та установ щодо соціального страхування й допомоги, які спрямовані на забезпечення безпеки повсякденного життя населення [9, с. 35].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я кожен 10 мешканець Землі є особою з обмеженими можливостями (діти та підлітки становлять 120 мільйонів). Ядро цієї групи складають діти віком від 8 до 12 років. Близько 80% дітей з різного виду функціональними обмеженнями проживають у родинах [2, с. 5].

Кожна держава керується відповідним законодавством, яке покликано регулювати процеси з дотримання прав громадян. Тому важливо виокремити низку нормативних актів, які забезпечують недоторканість та гарантії. Нормативною базою для забезпечення практичної реалізації прав дітей з особливими потребами є Конституція України, закони України «Про охорону дитинства», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді України», Сімейний кодекс України тощо [2, с. 6].

Про забезпечення нормального життя для громадян з особливими потребами, а особливо дітей, можна говорити спираючись на дослідження банку Швейцарії «CreditSuisse» (2015 р.) щодо виявлення рівня добробуту середньостатистичних мешканців Європи. Під добробутом розуміється сума вартості усіх фінансових активів за вирахуванням всіх боргових зобов'язань. Україна у цьому рейтингу посіла останнє місце з 1437\$ на одну дорослу особу, у той час як середній показник більшості розвинених країн Європи склав 300 000\$ [7].

Рис. 1. Середнє значення добробуту європейських країн у 2015 році
Джерело: розроблено авторами за даними [7]

Матеріальна допомога сім'ям з особливими дітьми є важливою, однак вона не вирішує, наприклад, проблеми забезпечення такої базової потреби як освіта. Україна потребує реформації підходу до освіти та

розвитку дітей зособливими потребами, їхньої максимальної соціалізації. Зараз на це питання зважають все частіше і намагаються знайти рішення для захисту освітніх потреб особливих дітей. Одним з таких кроків є схвалення «Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей [8].

Європейські стандарти часто стають взірцем для створення соціально-правової системи із захисту дітей з особливими потребами у нашій державі. Розглянемо декілька прикладів грамотного забезпечення базових прав людини у деяких європейських країнах. Наприклад, у Німеччині у багатьох закладах вищої освіти є спеціально створені Центри по роботі із студентами, які мають особливі потреби. Тут визначають рівень підготовки студентів, допомагають із вибором спеціальності, інформують щодо індивідуальних технічних засобів навчання, допомагають інтегруватися у групу. Крім цього, люди з особливими потребами, у тому числі діти, мають право на низку пільг. Ось деякі з них:

1. Інвалідам, які переміщуються в інвалідному візку, списують податкові витрати на транспорт.

2. Надається безкоштовний проїзд у громадському транспорті.

3. Якщо людина потребує постійного супроводу під час користування громадським транспортом, то супроводжуючий має право на безкоштовне використання автобуса, поїзду та літака у Німеччині. Супровідна особа має право на пільгову оплату під час відвідування заходів, музеїв тощо.

У Франції цікавим є визначення щодо адаптації дітей з особливими потребами. Поняття «інвалід» сприймається як «особа зі злегка пониженою здатністю адаптації». Для осіб, які навчаються у школі, тобто не досягли 20-річного віку, існує Спеціалізована комісія по освіті, яка надає висновки щодо можливості навчатися із своїми однолітками, які не мають особливих потреб [3].

У Латвії державна допомога також не обмежується тільки фінансами. Значну увагу приділено соціальній та професійній реабілітації людей з особливими потребами. Латвійські діти-інваліди мають можливість отримати освіту вдома, за що відповідає Центр соціальної інтеграції при Міністерстві добробуту Латвії, який розробляє акредитовані професійні освітні програми, що надають можливість інвалідам отримати професійну й вищу освіту першого рівня. Окрім цього осіб із особливими потребами у Латвії забезпечують спеціальними засобами пересування, індивідуальними пристроями й іншими засобами реабілітації [5]. Це тільки декілька прикладів того, на які стандарти можна орієнтуватися.

Серед проаналізованих шляхів вирішення, які пропонують різні вітчизняні науковці, варто виокремити, наприклад, слова М. Фаріона, який наголошує, що сфера соціального захисту потребує реформування у наступних напрямках: 1) децентралізація територіальних громад з концентрацією центрів надання послуг соціального характеру; 2) встановлення базового рівня соціальних послуг, які будуть забезпечуватися на рівні окремих територіальних громад; 3) розроблення нових підходів до надання соціальних послуг потребуючим; 4) запровадження адресної соціальної допомоги [10].

М. Багмет ж виділяє такі шляхи вдосконалення соціального захисту в Україні, опираючись на досвід розвинутих європейських країн: 1) розвиток мережі спеціальних служб, які займатимуться соціально-побутовим обслуговуванням непрацездатних осіб, людей з інвалідністю, людей похилого віку у них удома; 2) підвищення значення недержавних громадських організацій у сфері соціального захисту; 3) вдосконалення пенсійної реформи, яка повинна забезпечити пенсії громадянам не на рівні 30-35 % від середньої зарплати, а на рівні 50%, як це забезпечено урядами європейських країн; 4) зміцнення позиції середнього класу (адже якщо у європейських державах середній клас становить 70-90%, то в Україні це лише 10%, оскільки в нашій країні існує суттєвий розрив між максимальними і мінімальними доходами) [1, с. 256].

Використання європейських цінностей, стандартів та прикладів дієвої системи соціального захисту допоможе втілити у нашій державі таке забезпечення, яке буде справедливими по відношенню до людей з інвалідністю, а особливо дітей, які потребують набагато більше уваги щодо питання соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Багмет М. О., Деріга В. В. Шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні: політологічний аналіз // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. 2009. Вип. 17. С. 250–258.

2. Балдинюк О. Д. Нормативно-правове регулювання соціально-правового захисту дітей з інвалідністю в Україні // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2018. Вип. 63. С. 5–9.

3. Березовська Л. І. Зарубіжний і вітчизняний досвід соціального захисту людей з особливими потребами. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2010. № 7(9). URL: <https://bit.ly/3qMggZD>.

4. Європейська конвенція про соціальне забезпечення від 14.12.1972 р. № ETS N 78. URL: <https://bit.ly/3qQixTG>

5. Люди з особливими потребами. Як піклується про них держава? Радіо Свобода. URL: <https://bit.ly/3qPpR1z>

6. МОН захищатиме права дітей з особливими освітніми потребами, не припускаючи безпідставного скорочення мережі спецшкіл // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://bit.ly/30DZNfa> (дата звернення: 26.09.2021).

7. Рейтинг найбільш та найбагатших країн Європи. URL: <https://bit.ly/3qPqbh2>

8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 р. № 1057-р. URL: <https://bit.ly/3qRROGa>

9. Туленков М. В., Шайгородський Ю. Ж. Політика соціального захисту : монографія. Київ : Центр соціальних комунікацій, 2011. 184 с.

10. Фаріон М. М. Особливості системи соціального захисту в Україні. Ефективна економіка. 2017. № 7. URL: <https://bit.ly/3FtPhpH>